

CONTRIBUTIONS TO PHILOSOPHY'DEKİ BAZI TEMEL KAVRAMLARIN ÇÖZÜMLENİŞİ

Şevki IŞIKLI*

Özet

Bu metinde, Heidegger'in "Varlık ve Zaman (Being and Time, 1927)"dan sonraki görüşlerini serimlediği esaslı eserlerinden biri olan "Felsefeye Katkı (Beitrage Zur Philosophie (Vom Ereignis, 1938))" adlı eserindeki bazı temel kavramlar (felsefe, ilksel düşünme, Var-lık, varolan, varlığın terkedilmişliği, dünyada olma, Dasein, gelecek olanlar, şeyleri olmaya bırakma/k, temellendirme, diğer başlangıç, yankı, öteki başlangıca geçiş, teknik, sanat yapıtı ve dil), çözümlenmiş; çözümleme yapılırken eserin İngilizce çevirisi olan **Contribution to Philosophy**¹²⁶ esas alınmakla birlikte Heidegger'in İngilizce ve Türkçe'ye çevrilen eserleri de referans alınmıştır. Ayrıca **Contribution to Philosophy**'deki kavramların taşıdığı anlam ve yerine getirdiği işleve sadık kalınmış ama Heidegger'in genel felsefi çerçevesi de göz ardı edilmemiştir.

Anahtar sözcükler: Heidegger, Heidegger'in felsefesi, ontoloji, varlık, Dasein, sanat eseri, teknik, teknoloji.

Abstract

Analyzing of Some Fundamental Concepts in Contrubutions to Philosophy

In this text, it is analyzed some concepts in **Contributions to Philosophy (From Enowning)** which that is Heidegger's later thought in Being and Time (1927). Some of these concepts are: philosophy, inceptual thinking, be-ing, existence, abondentment of being, being in the world, Dasein, the ones to come, letting-

* MEB, Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı, Felsefe Grubu Ders Kitaplarını İnceleme Komisyonu, e-mail: sevkisereft@gmail.com.

¹²⁶ Heidegger, M. (1989), **Contribution to Philosophy (From Enowning)**, Çeviren: Parvis Emad and Kenneth Maly, USA: Indiana Univesity Press.

presence/to thing let it be, grounding, other inception, echo, crossing to other beginning, technic, work of art and language; it is referred to English translation (Contribution to Philosophy) of *Beitrag zur Philosophie (Vom Ereignis)* and the original work of Heidegger in Turkish or English. In addition to that it has been linked to meaning of concept and has not been pretended Heidegger's in general opinions.

Key words: Heidegger, Heidegger's philosophy, ontology, being, Dasein, work of art, technic, technology.

Felsefe (*philosophy*): Heidegger'e göre felsefe *tehlike ve umuttur; sıra dışı insanların sıra dışı konularda yaptığı sıra dışı iştir*. Bu şekilde felsefe *aydınlık gelecek vaadi* vermektedir. Çünkü yapılması gereken; *başka* olana ve tanıdık olmayana *geçiş* ise *başka* olanın tanıdık olmayan olduğu, bu yüzden anlaşılabilir olmadığı hatırdaki tutulmalıdır: *Başka olan (öteki), anlaşılabilir değildir. "Kendini anlaşılır kılmak, felsefe için intihardır."*¹²⁷ Böylece felsefe, tanıdık olmayana yönelir ve kendisini de anlaşılır olmaktan uzaklaştırır. Yabancılaşma, bu felsefede yüceltilmiş bir durumdur.

Heidegger, okuyucusunu, tanıdık olmayanda birlikte bir yolculuğa davet eder ve bu yolculuğa çıkarır. "Düşünme, varlık'a sıçrama macerasında yalnızca bir yoldur, başka yollar da vardır."¹²⁸ Tanıdıklık ve güven hissi veren "tasarımsal düşünce"nin terki önerilir. Öyle ki bu felsefe kolaylaştırılmaz, aksine zorlaştırır. Tam olarak kolay olan değil, kökensel olarak yabancı olduğu için zor olandır. Bu felsefe yeni ve başka alanları, tanıdık olana dönüştürmediğinden, başkının başkılığına kuçak açtığından böyledir. "Felsefe, tarihin başlangıcına geri gitmeyi ve böylece kişinin kendisinin ötesine geçmeyi istemesidir."¹²⁹

İlksel düşünme (*inceptual thinking*): İlksel düşünme, bir tür sanatsal düşünmedir ve bu yüzden de varlığın açıklığında durmaz;

¹²⁷ A.g.e, s. 307.

¹²⁸ A.g.e, s. 215.

¹²⁹ Heidegger, (1989), s. 26.

açıklığı sürdüren ve açıklığı aydınlatan sanatsal bir düşünmedir. Başlangıç (*inception*), sahiplenme olarak var-lık'ın kendisidir; bu türden varolanların hakikatinin kökeninin gizli egemenliğidir. Öyle ki var-lık, sahiplenme olarak başlangıçtır. “İlksel düşünme, felsefenin kökeni olarak, var-lık'ın hakikatini araştırmasını, var-lık'ın çok uzağına konumlandırır.”¹³⁰ Böylece, var-lık'ın öteki başlangıcında çok uzaktan gelecek olanı teminat altında tutar:

İlksel düşünme, tekrar geri kazanılmayı
halen bekleyen birinci başlangıç ve hala
katları çözülecek olan öteki başlangıç
arasında bir karşılaşma olarak
zorunludur.¹³¹

Var-lık ve Varolan (*Be-ing and Being*): “İlk, asli ve bu nedenle üzerinde düşünölmeye değer olan konu varlıktır.”¹³² Bu, alışıldık anlamda genel olarak tüm varolan varlıktır ki metafiziğin şimdiye kadar üzerinde durduğu türden bir varlık değildir. Daha çok, “varlaşan” bir var-lıktır, salınım olarak var-lıktır, şimdiye kadar açığa çıkmamış olanda gizli kalanın açığa çıkmasıdır.

Var-lık ile kastedilen çoğu zaman *logos* veya *alethia* tarzı bir oluşturdur. “Var”, kendini varolanlarda gösterir: Varlığın gizeminin, gizli kalanın açığa çıkışı, varlaşması bu. Bu açığa çıkma, insanın varlıkla ilişkisi içinde gerçekleşir. “Varlıkla ilişki içindeki insan” tam da *Dasein*'dir. Burada bir öncelik sıralaması yapılırsa önce varlık, sonra insan gelir.

Varlığın gizemli açığa çıkışı, açığa çıkan bir salınımdır şimdiye kadar açığa çıkmamış olan varlıkta. Bu şekilde varlık kendini, birilerini hoşnut edecek şekilde göstermez. Bu, şu demektir: Varlığın salınımlında birilerinin gönlünü hoş etmek, birilerini cezalandırmak gibi suni erekler yer almaz. Peki, *alethia* veya var-lık belirsiz bir “var” değil midir? Heidegger'e göre aslında biz (yani felsefeciler) varlığın kendisine, varlığın

¹³⁰ *A.g.e.*, s. 41.

¹³¹ *A.g.e.*, s. 40.

¹³² Collins, J. (2001), **Heidegger ve Naziler**, Çeviren: Kaan H. Öktem, İstanbul: Everest Yayınları, s. 80.

“varlıklılık”ına yönelmeliyiz; varlığın kavramsal varoluşuna değil. Çünkü varolanları ya da genel varlık idesi altında varlığı düşünmek, varlığın kendini geri çekmesine yol açmıştır. Böylece artık insan, kavrayamayandır; değil mi ki insanda logos’un sesini duyacak kulak bulunmamaktadır.

Varlığın terkedilmişliği (*abandonment of being*):
“Varlıkların varlık tarafından terk edilmesi, var-lık’ın varolanlardan geri çekilmesi ve varolanların (Hıristiyanlık terimlerinde) başka bir varolan tarafından yalnızca varolanlar haline getirilmesidir.”¹³³ Bu varolanlar, önce Tanrı tarafından yaratılmış, sonra insan yapımı haline gelmiş, sonra da kendi nesnelliklerinde insanlar tarafından kontrol edilmiş, el altında (*in stock*) tutulmuş varolanlardır. Bu yüzden şöyledir:

Varolanların varlıklılığı, mantıksal bir biçime ve kendini temelsizleştirmiş olan bir düşünme tarafından düşünülebilirlik içine sıkıştırılmıştır.¹³⁴

İnsanoğlu, varlıktan varolanların geri çekilmesine yol açmış olan dizgisellik (*mechanism*) ve nesnellik (*objectivity*) tarafından tümüyle körleştirilmiştir. Varlığın terk edilmesi, var-lık’ın varolanları terk etmesi ve onları “kendilerine bırakması” ve varolanları makineleşmenin nesnelere olmaya bırakmasıdır. Burada, ilksel başlangıcın tarihi çok gerilerde, arkalarda kalır. Fakat bu arkada duran, salt olumsuz bir şey değildir. Çünkü “öteki başlangıç”ın soracağı soruyu ortaya çıkarır. Varlığın hakikatinin yankısı (*echo*) ve onun kendi temel salınımı da varolanın unutulmuşluğunun sıkıntısı içinden gelir. Bu sıkıntı, sıkıntı yoksulluğu olarak, onun dibinden başlar. Tüm sıkıntı, varlığın tasarımsal düşünce ile belli türden bir nesnelleştirilmesi ve her şeyin bilinebilirlik (*intelligible*) yaftasıyla kirletilmesidir. Bu kirliliği

¹³³ Heidegger, (1989), s. 77.

¹³⁴ *Aynı yer.*

sunan ise geleneksel tasarımılanabilirlik ve yeniden sunulabilirlik (*re-presentability*) metafiziğidir.*

Varlığın unutulmuşluğu kendisinin bilincinde değildir. O, varolanlarla birlikte edimsel, gerçek ve yaşanılan belli yaşam deneyimleriyle birlikte evinde olduğunu sanır. “Varolanların varlık tarafından terk edilmesi, halen ellenilen ve kullanılan, gereksinim veya başka bir şey olmayan varolan illüzyonunu besler.”¹³⁵ Bu yolla varolanlar, böylece nesne ve uzam olarak belirirler, sanki varlık salınımda değilmiş gibi. Öyle ki varlığın terk edilmişliği, varlığın sahiplenilmeyişi olur: genellemeler, benzerlikler, ünsiyet başlar.

Varlığın terk edilmişliğinin belli işaretleri vardır: Teknik, makineleşme, yaşam deneyimi, nedensellik, nesnellik, sayısallaştırma, niceliksellik, ölçüm, insan merkezilik, geliştirme, Gigantic, yoğunluk, hesaplama, bilim bunlardan yalnızca bazılarıdır. Heidegger varlığın atılmışlığını, tehlikede oluşunu ayrıntılı olarak bilim ve teknik eleştirilerinde serimler. Bilimin varsayımları ve önermeleri ile ilgili olarak bir dizi kavram ve açıklamasını sunar: bilim öğretisi, bilgi, bilim, bilimsel araştırma alanı, sağın bilim, uzmanlaşma, betimleyicilik, bilimsel olarak bilinebilirlik, neden-sonuç, eğer-öyleyse mantığı, sonuç, deneysel olma gibi.¹³⁶

-
- *Representable/tasarımılanabilir*: Varlık, bu çağda, tekrar aynı biçimde tasarımılanır, yeniden üretilir ki varlığın düşüşü tam da budur. Yapılabilir ve kontrol edilebilir her şey, böyle ebediyen sürdürülebilir; her şey mümkün, aynı tarzın üst modeli olarak yapılabilir. Daha hızlı, daha güvenilir, daha bulanık, daha rahat vs. bir dizi belli niteliklerin önüne koyan *en üstünlük* sıfatları kendilerini aynı şeye yeniden ekler. Hâlbuki varlık, yeniden sunulabilecek niteliğinin ötesinde başka türlü sunulabilme imkânlarıyla doludur. Kısacası bu çağda “bir şeyin açığa çıkması” diye bir şey yoktur. Bu ise *nothingless* denen durumdur: Geride, arkada kalanın emarelerini bulma vardır.

¹³⁵ A.g.e., s. 80.

¹³⁶ Bkz. a.g.e., s. 98-109.

Dünyada olma (*being in the world*): İnsan dünyaya atılmıştır; dünyada olduğundan değişik yollarla sürekli bir şeylerle heyecansal bir ilişki içindedir. *Dasein*, hep bir şeye yönelmiş haldedir. “Onun yapıp ettiği, düşündüğü, bildiği ne varsa hep ‘dünyada-olma’nın damgasını baştan yemiştir.”¹³⁷ İnsan, dünya içindedir; dünyayı aşır onu kuşatamaz, onu tümünden göremez. Onun bu durumu, onun dünya içine hapsolmuşlüğudur.

Dünya, önümüzde duran, gördüğümüz ve görmediğimiz tüm nesnelerin sıradan bir toplamı değildir. “Dünya, dünyada bulunur ve bizim gizli gizli yurdumuzda hissettiğimize inandığımız dokunulabilir ve işitilebilir olarak var-olandır.”¹³⁸ “Dünya”, genellikle nesneyle ilgili olmayandır. Varlığın kendini açığa çıkarması, yeryüzünde değil, dünyayı kuran zihnin kendisinin de bulunduğu dünyada gerçekleşebilir.

Dünyada oluş, dünya içinde varlık, kozmosa karşılık kullanılabilir ki bu *Da-sein*dir. Dünya içinde ama geleceğe doğru fırlatılmış bir varlık olan *Da-sein*. Dünya, *Da-sein*’in dokunuşuyla, bilişyle dönüştürdüklerinin toplamıdır. Taşın, bitkinin veya hayvanın dünyası yoktur fakat onlar bir dünyanın içinde, bizim dünyamızdadırlar. Bununla birlikte yalnızca varolanın açıklığında duranların bir dünyası vardır. “Dünyanın dünya oluş biçimi, Tanrının olmayışının kaderidir.”¹³⁹ Dünya da bir eser olur böylece. Hem bir eseri, dünya oluşturur hem de eser böylece dünyayı oluşturur. “Eser dünya teşkil ederek dünyayı üretir.”¹⁴⁰ *Dünya* kendini açan, kendini açmış olan iken *yeryüzü* kendini kapatan, kendini kapatmış olandır.

***Dasein*:** Bununla birlikte Heidegger felsefesi bir insan ve bir varlık felsefesidir. İnsanın şahsında varlığın bilinmesi, varlık katında insanın bilinmesi felsefesidir. Yoksa hiç de dağların,

¹³⁷ Hühnerfeld, P. (2006), **Heidegger: Bir Filozof, Bir Alman**, Çeviren: Doğan Özlem, İstanbul: İnkılap Kitabevi, s. 16.

¹³⁸ Heidegger, M. (2003), **Sanat Eserinin Kökeni**, Çeviren: Fatih Tepebaşı, Erzurum: Babil Yayınları, s. 33.

¹³⁹ *A.g.e.*, s. 34.

¹⁴⁰ *A.g.e.*, s. 35.

taşların, hayvanların bilinmesine uğraşan bir varlık felsefesi değildir. Genel varlık içinde dağlar, taşlar, nehirler, kuşlar, kurtlar, gezegenler ve zerrecikler içinde bir de “insan” diye bir varlık türü vardır. İnsanın varlığına “insani varoluş” da denir. Felsefe teknikle, sanatla, zamanla da aynı merkezde, yani “insan” merkezinde ilgilemektedir. Varlığın özü ve usaresi insandır çünkü. Daha yüksek bir varoluş yoktur *Da-sein*'dan. *Da-sein*, *dasein*'ı da sorgu konusu yapar.

Da-sein, Varlık'la ilişkide olan insana gönderme yapar. Buradaki “*Da*”, “orada” veya “burada” anlamlarına gelirken “*Sein*”, “olan” veya “varlık” anlamlarına gelir, genel olarak varlıktır. *Da-sein*, “orada-olan” demektir. Ancak “*sein*” metafiziğin kullandığı “varlık” anlamı da içerir ve “*sein*”ın tanıdık devinimi ve salımı, tanıdık metafiziği kurar. Bir kere daha “*Da*”, ‘burada’ anlamına gelir ve böylece varlık, bizim için “şimdi ve burada” olandır. Varlığın kendini, dolaysız sunduğu yer ve zaman *Da-sein*'dadır. Yani insanın kendisinde varlık, kelimenin tam anlamıyla “bilinir” kılınmıştır. *Da-sein*, varlığa atılan ve varlığa atılma olanağı olan varlıktır; varlığın kendini açışı, sıkıntı, ölüm gibi kavramlar *Da-sein*'ın kendisindedir. Bunlar insan varlığı yani ‘orada-olan’ın kendidir.¹⁴¹ Heidegger şöyle yazar:

Dasein, gözlenip ölçülebilen biyolojik bir cisim ya da zoolojik bir canlı türü olmadığı gibi, onu bedende ayrı bir zihin veya bilinç olarak aklileştirmek de mümkün değildir.¹⁴²

Da-sein'ın var olması demek, “Varolanın açıklığını biz koşullandırtamayız” demektir; aksine varlığın açıklığı bizi böyle bir varlığa götürür. İnsan isteyerek, planlayarak ve yönelerek varlığın açıklığında duramaz; varlığı, gizli olandan açık [a/o]lana çıkartamaz. Bu bir kaddedir. İnsan dışarıda bir gözetleyici olarak durmaktadır. Ancak bazıları, üçü beşi bunu başarır: Yine kader

¹⁴¹ Heidegger, M. (1998), **Tekniğe İlişkin Bir Soruşturma**, Çeviren: Doğan Özlem, İstanbul: Paradigma Yayınları, s. 43.

¹⁴² Collins, (2001), s. 24.

olarak. Bu ise gerçekte olanları ancak görüldüğü kadar kavrayabilirliğimizdir. Ayrıca, açığa çıkarma insan zihninde gerçekleşir. Varlığı düşündüğümüzde onun farklı şekillerde açılmasını, varlığa gelmesini sağlarız. Varlaşma, varolma, açığa çıkma ya da çıkmama bu sürecin kendisine aittir. Burada özne-nesne ayrımı yoktur. Düşünce, bu sürecin hem şahidi hem de fail olan Ben'idir, kendisidir. Varlık, hem içkin hem aşkın hem de tanıklık; dünya içindedir ancak geleceğe doğru atılmış bir varlık'tır; ileriye doğru atılma olanaklarını bilen. Örneğin eski metafiziği aşarken terk etme sıçraması aşamasında, nesneyi, şey'e dönüştürdüğümüzde, özneyi de *da-sein*'a yani şuurlu insana dönüştürmüş oluruz. Bu varlık, ussal canlıdır ya da akıllı insandır (*man of mindfulness*).

“İnsan geçmişin ekztazi içinde temellenir, o ‘tarihsel varoluş’tur. O kendisini ne ölçüde şimdiki zamanda tutarsa tutsun, ne ölçüde kendin geleceğe ‘fırlatırsa’ fırlatsın geçmiş onunla hep birliktedir.”¹⁴³ İnsan kendini, varlık olma gerçekliğine tutsak olduğunu gördüğünde, bu sesi duymuş olur. Mesih’in geri gelişine açık oluş; dinsel tecrübe:

Varlığın çağrısını vicdanın sesi olarak
duyan, kapalılığı açıp kendini azimkâr
halde tutan, duygulanımı içinde görme
lahzasını yaşıyan kişi, sahih *Dasein*'dir.¹⁴⁴

Da-sein eyleyen varlıktır ve bu yüzden eylemin zaman içinde olması nedeniyle, *Dasein* zamansal (*tarihsel/historical*) bir varlıktır; eylem kararını an içinde edimselleştirir. “*Dasein* bu sebeple lahza içindedir, zamansaldır, yani neticede tarihseldir.”¹⁴⁵ Bu, *Dasein*'in zaman içinde varolduğu ya da tarih içinde kendini varlaştırdığı anlamına gelmemektedir. *Dasein*, varlığa zamanı hediye eden, onu zamansallaştırandır. Varlığı düşündükçe farklı şekillerde ortaya çıkmasını sağlarız; varlaşma, olma, açığa çıkma bu süreç içindedir; açığa çıkan her şey sürecin kendisine aittir. Burada özne-nesne

¹⁴³ Hühnerfeld, (2006), s. 85.

¹⁴⁴ Aynı yer.

¹⁴⁵ Aynı yer.

ayrımı yoktur. Düşünce bu sürecin hem kendisi hem de tanığıdır. O hem içkin hem de aşkındır; üstelik buna da tanıktır.

Dasein'ı kendi varlığını biricik bütünselliğini idrak etmeye çağıran iç sesleniş karşısında doğan bir sıkıntı ve endişe neticesinde zamansal varoluşunu kuşatan bir kavrayış gerçekleşir. “*Dasein*, her birimizin ne isek o olduğu, kendini Ben’imdir diye ifade edilen en temel önermelerde bulunan varolandır.”¹⁴⁶ Ancak biricikliğini bazen gündelik uğraşlar arasında unutabilir veya kaybedebilir. Böylece “otantik olmaktan çıkar, dağılıp saçılır ve sefahate düşer.”¹⁴⁷

“*Dasein* olarak insan öyle bir yapıdadır ki O, bu yapı gereği Varlık’ın ne olduğunu sorabilir.”¹⁴⁸ İnsan, Varolan’a atılmışlığını idrak eden ve bu atılmışlığı sorgulayan olma durumundadır. *Dasein*, varlığı geri getirmelidir. Varlığı geri getirme, onu ortaya çıkarma, inşa ile yaratmayı ve imkanı ortaya çıkarmaktır. *Dasein* şuuruyla açtığı varlığın bu açıklığında durur; üstelik açıklıkta durma tehlikesini göze almalıdır. Açıklıkta duranlar birkaç (*the ones to come*) kişidir.¹⁴⁹

Dasein tamamıyla geri çekilirse ne olur? Diğer taraftan tamamıyla geri çekilmeli ki geri gelsin. Modern insan, bunu kaldıracak güçte değil; biz de bu düşünce ile varlığın yeni açılımına hazır değiliz. Hiç gelmeyeceğini düşünmek, tehlike yaratır. Burada varlık’ın geride gizli ve geriye çekildiğini kavramak gerekir. Varlığın gizlenmiş olduğunu ve geriye çekilmiş olduğunu açığa çıkarmak gerek. Asıl sorun varlık’ın geri çekilmesinin geri çekilmesi olur; yani geri çekildiğini kavrayamayacak duruma gelişime olur. Yani sorunu göremezsek sorun daha büyük olur. İnsanı bu açıklığın ortasına koymaktadır.

Gelecek birkaç kişi (*the ones to come*): Bunlar gelecek birkaç kişidir. Bu kişiler bütün varlığın ölçülerini gösteren *hakikat*

¹⁴⁶ Collins, *a.g.e.*, s. 26.

¹⁴⁷ Heidegger, (2003), s. 28.

¹⁴⁸ Hühnerfeld, (2006), s. 76.

¹⁴⁹ “Gelecek olan birkaçı, ille ki filozof değildir” (Heidegger, 1989, s. 215).

bekçilerdir, tarihsel bilinçlilik (historical mindfulness). “Öteki başlangıca” geçiş yapabilenlerdir; tanrılarıdır.¹⁵⁰ “Birkaç adam” bunlar. Abraşı ve kötürümü dokunuşuyla iyileştiren¹⁵¹ beri evsiz yurtsuz olduğu açığa çıkmış olan varlığı terk edilmişliğinden, atılmışlığından kurtaracaklar, varlığa ev bulacaklar, varlığa güven ve huzur verip varlığı sakinleştirecekler: *Gelecek birkaç kişi...* Hepsini üç-beş şuurlu kişi bunların, birkaç şuurlu insan bunlar. Belki bunlar birbirinden haberizdir.¹⁵² Heidegger, bu *adamlardan* bahsederken tanrılarından da bahsetmektedir. Tanrının bu oluşu kutsaması gerekir çünkü ya da tanrının, kutsal dokunuşla kutsadığı ‘birkaçlar’dır belki de bunlar.¹⁵³

Şeyleri “olma”ya bırakma/k (letting-presence/to thing let it be): Buradaki “letting”, gitmesine izin verme, uzaklaşmasına izin verme; yani açık içerisine özgür bırakma anlamlarına gelir. “Yalnızca mevcudiyetin bırakması (izin vermesi) var olduğundan, mevcudu olanaklı kılan bu mevcudiyete bırakmadır.”¹⁵⁴ Neyin mevcut olduğu bakımından düşünüldüğünde, mevcut olma kendisini, mevcudiyete kabul edene kadar mevcudiyete bırakma olarak gösterir. Bırakalım *şey*, kendini göstere!

Bırakma, dizgisel değil şiirsel (*poetic*) bir süreçtir. İnsan, şeyleri sürdürmelidir; şeyler, şey olarak kalmaya devam ettirilmelidir; onlar, nesneleştirilmemelidir, nesne olduklarında olanaklarını tüketilmiş, indirgenmiş olurlar. Varlık, bizim onu, nesne olarak kullanım değerine indirgediğimiz ötesinde bir şeydir. Varlığı kendi şeyselliğinde görmek için görecek olan *Dasein*’ da

¹⁵⁰ Heidegger, (1989), s. 285.

¹⁵¹ Meryem Oğlu’nun kutsal sözlerinden biri de şu idi: “Gökte uçan kuşların yuvaları, dağda gezen tilkilerin inleri var ama insanoğlunun başını sokacak bir yuvası yok!” Dönüşmüş olanı yalnızca dönüşmüş olan kavrayabilir. Hem varlıktaki hem de *Dasein*’daki bu dönüş metafizikten kopmadır.

¹⁵² Aynı yer.

¹⁵³ Heidegger’in teolojisine *negative theology* de denmektedir: tanrıdan bahsetmeden onu anlatmak.

¹⁵⁴ Heidegger, M., (2001), **Zaman ve Varlık Üzerine**, Çeviren: Deniz Kant, Ankara: A Yayınları, s.50.

dönüşmelidir.¹⁵⁵ Yaşadığımız çağda hiçbir şey kökensel değil. Bu nedenle görüngüleri sorgulamak yersizdir. Felsefenin görevi, görüngülerle uğraşma, onları çözümlenme değildir. Çünkü varlığın bugünkü durumu, kendine yabancılaşmış olan varlıktır.

Temellendirme (*grounding*): “Varlık, varolanların zemini olarak deneyimlendiği sürece, varlık’ın temel salınım sorunu, bu yolla sorulduğunda, temellendirme-sorunudur.”¹⁵⁶ Temellendirme, sıçrama (*leap*) aşamasından sonra *ilksel* başlangıç ile *öteki* başlangıç arasında bir nevi örmedir, bu geçiştir. Burada sahiplenmenin sahiplenilmesi söz konusudur.

Heidegger’e göre yol gösterme sorunundan temellendirme sorununa geçişte hiçbir zaman bir dolayım yer almaz. Bu süreç varlık’a uygulanan eş yönelimsel ve sürekli bir süreçtir ki zorunlu öteki başlangıcı getirecek olan bir sıçrama gerçekleşir.

Temellendirme, sıçramayı ve ötekini temellendirmez. Temelsiz bir temellendirme bu temellendirme. Temelsiz temellendirme: Bu etkinliği insan etkinliği olarak değerlendirmek gerekir ve burada bir dönüş teması gezinir. Heidegger için hiçlik (*nothingness*) kavramı da varlığın sıçrayışındaki temelsizliğini ifade eder. Bu temelsiz temel, *Dasein* ile temellendirilir: Burada hem varlığın ne olduğunu söylenir hem de varlık gerçekleştirilir. Bu nasıl yapılacaktır? Heidegger’e göre, bu gerçekleştirilebilirse dünya, bu gerçekleştirenin ve gerçekleştirmenin katkısıyla, inamıyla kurtulabilir.

Öteki başlangıç (*other beginning*): Heidegger iki ayrı başlangıçtan bahseder. Birine “ilksel başlangıç” der, diğerine “öteki başlangıç” der. Ancak *öteki başlangıç* bir zamandizinsel (*chronological*) sıralanmayla adlandırılmaz. Her ikisi de geçmişte gerçekleşmiş başlangıçlardır ancak *ilksel başlangıç*, kendini sürdürüp açmış ve bugüne ulaşmıştır. Bu genel olarak *metafizik*

¹⁵⁵ Burada Hegel’in Tinin Görüngübilimi’ni hatırlamadan geçemeyiz: Bir bilinç biçimine uygun bilinç nesnelere ilişkin ona uygun bir bilinç biçimi. *Dasein*’in dönüşümü, bilincin evrimi ile andırımlıdır.

¹⁵⁶ Heidegger, (1989), s. 53.

denilen etkinliktir; özelde ise *Batı metafiziğidir*; hesaplayıcı (*calculative*) olması-ölçüm yapması onun önemli bir niteliğidir.

Heidegger'e göre metafiziği aşmak için "*ideal, aşkın, nedensel ve eytişimsel olanı*" bir kenara bırakmak gerekir. İlk başlangıç metafiziği, bu dört temel terimle işlemektedir. Bu metafiziği aşmak demek, bu kavramları aşmak demektir. Bu kavramları aşmak ise ussal bir düzlemde Hegelvari bir eytişimsel düşünce gelişiminde gerçekleşemez. Heidegger ilkin onları inceden inceye eleştiriye tabi tutmuş, onlarla bir karşılıklı konuşmaya girerek tanımıştır. Bunu yaparken Kant'ı, ardında da bu metafiziğin her türlü tasarımı eleştirmiştir. Benzer bir eleştiri girişimini Hegel'de de görmüştük. Son sözü şudur: Şeylerin açıklanmasında Platon, Kant veya Nietzsche gibi tavır alınmamalıdır. *Metafiziği aşmak* (sıçramak/*to leap*) demek, *ideal olanı, nesnel olanı, transandantal olanı ve diyalektik olanı* aşmak demektir.

Heidegger için öteki başlangıç, "var-lık'ın içinden, onun hakikati ve hakikatin tarihinin temel salınımından tümüyle gerçekleştirilmelidir."¹⁵⁷ *Öteki başlangıç* klasik metafiziğe karşı olan bir başka başlangıçtır. Bu başlangıcın bazı nitelikleri varlığın evine dönüşüne yardım edecektir. Bu yeni düşünme biçimi hesaplayıcı (*calculative*) değil, dolayım sal (*meditative*)'dır ki ilk ve en önemli örnekleri Sokrates öncesi Yunan düşüncesinde gözlenebilir. Öteki başlangıçta tanıdık olan her şey bir kenara bırakılır. Öteki başlangıçta olmak, ufukta sıçramanın olduğu anlamına gelir.

Öteki başlangıca geçiş (*crossing to other beginning*): Heidegger'e göre "*metafizikten tarihsel hazır bulunuşluluğa geçiş*"¹⁵⁸ varlığın, kendi hakikatini tarihsel olarak açmasıdır. Bu noktaya geçmiş olduğunda insan, varlığı, metafizik gelenekten farklı yorumlamaya başlar. Şunu belirtmek gerekir ki bu, varlığın tarihselliğinden başka bir şeydir. Varlığın tarihselliği tarafından düşünce içine çekilmiş, dolaysız varlığın hakikatini anlamak zorlaşmıştır. Çünkü düşünce halen yoldadır. Bu geçiş yolu, henüz

¹⁵⁷ Heidegger, (1989), s. 41.

¹⁵⁸ A.g.e., s. 3.

gerçekleşmemiştir. Zaten tüm amaç bu geçişi halledebilmektir. Bunu başardığımızda peygamberani bir dönüşüm yaşanacaktır lakin bunu çok az kişi, “gelecek birkaç kişi (*the ones to come*)” başarabilecektir. Onların varlık karşısındaki tutumu, tarihsel olana yönelik (*historical mindfulness*)tir. Gelecekteki olanakların farkındalığı, gelecekteki olanaklara, açılımlara hazırlıklı olma olan bu bilinç, hesaplayıcı (*calculative*) değil düşünümseldir. Buradaki tarihsel oluş, *gelip-geçici* olandır. Geleceğe açık, onu bekliyor olmak bilinci bu.

Yankı (*echo*): “Yankı, sıkıntıyı tanımazdır.”¹⁵⁹ Varlığın terk edilmişliğinde var-lık’ın temel salınımının yankısıdır. Var-lık’ın karakteri olmayandan gelmez, tam tersine tam da oradan gelir. Yankı nasıl duyulur, nasıl deneyimlenir, nereden gelir? Yankı kimin içindir? Hangi yankılanmada geri çekilmenin yankısı duyulur?

Yankı, bir sorunu duymak, sorunun yankılanmasını duymak. Burada şaşkınlık ve merak vardır. Bir şeyi dolaylı olarak hissetme, yankılanma, geri çekilme, varlığın unutulmuşluğunun yankısı. Bunlar düşüncenin orkestradaki gibi tekrarları, yeni bir düşüncenin tam yakalanmamış sesleri. Varlığın geride bırakıldığının, geri çekildiğini fark etme, geriye atılmışlığının, unutulmuşluğunun bilincine erme ve varlığın ileriye atılabileceğini görme: bir yankıyla; durumun vahametinin idrakine erme. Varlığın tehlikede olduğunun sinyallerinin yankılanması, bu sıkıntı ve tehlike çanlarının sesi. Heidegger için sıkıntı, huzursuzluk ve dağınıklık, felsefe için olumlu niteliklerle tanımlanabilecek bir harekete geçirici tedirginlik.

Sıkıntı ile acı ve üzüntü hissiyle kendini duyurur yankı. Bu sıkıntı modernizmin doğurduğu veya getirdiği sıkıntılardır ki bunların farkına varmanın kendisi yankıyla ilgilidir. Unutulmuş olanı hatırlamak için varlığın yankılanmasının sesi duyulmuş olmalıdır. Bu yankıya kulak vermek ve onu duymak, şok eder ve şaşkınlık yaratır. İnsan kendini yankıyı duymaya hazırlamalıdır; Varlığın yankılanan tehlike sesine kulak verecek, onu duyabilecek açıklıkta durmalıdır: Yankıyı duyabilecek kadar açıklıkta durmak.

¹⁵⁹ Heidegger, (1989), s. 75.

Varlığın yankılanan sesi (*echo of being*)ni duyan *Dasein*, bu sesin imlediği manayı anlamak için kendini ona göre yeniden düzenlemelidir (*gudidenence attunement*).

Varlığın doğası gereği açığa çıkmanın kendisi geride durur ki varlığın kendisi açığa çıksın. Bu sürecin sahiplenilmesi, her şeyin “her ne ise o olması” anlamına gelir. Yankı nasıl duyulabilir? Varlıkla ilgili yaklaşan tehlikeyi duyumsayabilmeye başlamak için “varlığın bırakılmışlığı” ve “varlığın unutulmuşluğunu” haber veren aşağıdaki emareleri gözlemleyebilmekle mümkündür:

Makineleşme: Makineleşme ile yaşam deneyimi birbirlerini gittikçe uçlara iterler. Tasarımsal düşünce, her şeyi yapılabilir olarak algılamaktadır. “Yapılabilir olan aynı zamanda yaşanabilir olana dönüşmektedir.”¹⁶⁰ Bu öyle bir yanılığ yaratmaktadır ki insan, mekaniğin dışında bir varlığın olmadığı zehabına kapılabilmektedir. Üstelik makineleşme, doğayı tam anlamıyla nesne-ileştirmektedir. Halbuki nesnellik, doğanın imkanlarından yalnızca biridir.

Büyüklik (gigantic), yoğunluk (massiveness) ve hız (acceleration): Varlığın kendini geri çektiği bir çağ olan bu çağ (kuşkusuz bu modern dönemdir), daha büyüğünü, daha küçüğünü ve daha hızlısını üretme çağıdır. Bilim, her şey insan merkezli hale dönüştürmektedir (*humanism*). *The Gigantic*, yalnızca kullanılabilir olan makineleşmenin nüfusunu ve nüfuzunu artırmasıyla beslenir.¹⁶¹ *The Gigantic*, böylece dünyayı nesneleştirmektedir, dünyanın nesnelleşmesidir. Nesnelleşmeye her zaman nicelikselleştirme eşlik eder ve nesnelleşme; her şeyin istatistiklerle, kartezyen koordinatlarla, niceliklerle ifade edilebilir duruma getirilmesiyle işler. Öyle ki nitelikler nicelikselleşmekte, kalite kantiteye dönüştürülmektedir. Bu yüzden *Gigantic*, “niceliksellik” ifade eder.

Değerlerin neliği nesnellüğünde aranır. Dahası değerler birer “ek” halini alırlar: nesnelere eklenmiş eklentiler değerler. Örneğin

¹⁶⁰ A.g.e., s. 93.

¹⁶¹ A.g.e., s. 94.

üretme ve tüketme standartları, bir değer haline gelmektedir.¹⁶² Şeyler birer nicelik olarak tasarımılandığında onları çözümleyebilmek, gizli yönlerini açığa çıkarabilmek daha da kolaylaşır.

Tini araçsallaştırdığımızda, bilinçli bir şekilde kategorileştirdiğimizde bu kültür dünyası kurulmuş olur. Birey kendini, bu kültürün yaratıcısı ve koruyucusu olarak algıladığında gerçekleştirir. Tinin kendisi bölümler olarak, kültür olarak ortalıkta durmaktadır. Kendisini bu kategoriler içinde, değerler dünyası içinde mükemmelleştirecektir. Burada, Heidegger'in anladığı anlamda, "değerleri inkar eden değil, değerli sürdürmeyi reddeden bir durum olarak" gerçek bir nihilizm söz konusu edilmektedir. Nihilizm, üretim, tüketim, yaygınlaştırma gibi kavramlar kendi değeri içinde ele alınmalıdır. Örneğin Nietzsche'ye göre gerçek nihilizm, bir insanın amaçlara sahip olması gerektirir. Asıl nihilizm, kilisenin ortadan kalkması değildir, onların sahibiymiş gibi görünmek, her şeyi yıkmaktan daha nihilist bir tutumdur.¹⁶³

Modern bilim: Modern bilim, sahip olduğu modern bilimsel tutumla varlığı baskı altında tutmakta, onu tek biçimsel hale girmeye zorlamaktadır. Modern bilimsel tutum şeylerin oluşunu nedensellik, mekanizm, öngörü vb. kavramlarla sınırlandırmaktadır; böylece varlığın kökensel edimselleşmesini engellemektedir. Aslında yaptığı şey tam olarak varlığı belli türden bir elde tutma veya el altında tutmaya esir vermektir.

Diğer entelektüel etkinlikler gibi bilim de kendine göre belli türden bir insanı tanımlar ve ona göre kendini kurar. İnsancılık (*humanism*) ve insanbiçimcilik (*antropomorphism*), her şey gibi bilimi de biçimlendirir. Fakat bu tehlikeli olanın kendisidir. Eğer böyle görmeye devam edersek sadece "burada" kalırız; burası ise

¹⁶² Üretim ve tüketim standartları, öznenin göstergeler çokluğu içinde, kendisini en hızlı ve arzulanan plana, tasarıya, öngörüye ve beklentiye en yakın tanıtan göstergelerdir. Bu haliyle standartlar, yaşam standardı örneğin, birer göstergedir. Gösterileni terk edip göstergeyi gerçeklikmiş gibi sanmak yanılgıdır, zahirperestliktir.

¹⁶³ A.g.e., s. 97.

zaten tehlikededir. Heidegger, teknolojin niteliklerini birer davranış bozukluğu olarak görmez, belirti (*septom*) olarak görür.¹⁶⁴

Heidegger'ın saptadığı ve sıraladığı yukarıdaki “septomlar” birleşerek, yaşadığımız çağı karanlıklı, tehlikeli ve belki de zehirlenmiş bir çağ haline getirmiştir. Semptomların bildirdiği, yankılandığı ise varlığın unutulmuşluğu ve terk edilmişliğidir. Anlaşılan o dur ki varlığın kendi salınımını görmemiz de bilim ve bilimsel tutum tarafından engellenmektedir. Varlık terk edilmektedir. Varlığın terk edilmişliği nedir? Varlığın terkedilmişliğinde, varlığın kendini iki kere geri çekmesi vardır, çifte geri çekilme vardır. Bu ise, yani iki kez aynı yolda kendini geri çekerse, bir bu bir ulaşma ve kavuşma olmaktan iyice uzaklaşır ve kesin bir reddetme veya reddedilme olur. Ne var ki, öte yandan bu tutumlar, varlığın mevcut salınımını sağlayan unsurlardır.

Teknik (*techne*): Teknik, varlığın kendini açma yollarından biridir. Bu yüzden oluşta ve açığa çıkışta gizem yok olmamalıdır. Varlığı nesneye dönüştürdüğümüzde bütün gizemi yok olmaktadır. Varlığı kullanım değerine indirgemek onu araçsallaştırır, nesneleştirir. Bu durumda varlığın devinimi ve özgür salınımı unutulmuş, göz ardı edilmiş ve bizler varolana yönelmişizdir.

Teknik, *technen*in çoklu yanlarından yalnızca yıkıcı (*destructive*) yanını belirginleştirip geliştirmiştir. Bunun sonucunda tasarımsal düşünce (teknoloji tasarımı) ortaya çıkmış; “varolanları, nedenleri veren tasarımsal düşünme tarzında varolan olarak düşünen”¹⁶⁵ metafiziğin kurulmasında rol oynamıştır. Şöyle ki:

Yunanca'da teknik, öne-çıkarmaya,
poesis'e aittir; o poetik bir şeydir.¹⁶⁶

Bu yüzden bu kökenden türeyen günümüz teknolojisinin kökeni salt teknolojik değildir, biraz sanatsal ve düşünseldir de. Antik Yunan'da, tekniğin ilk ortaya çıktığı toplumda teknik, yalnızca el araçları yapmak için kullanılan bir sözcük değildi. Zira

¹⁶⁴ A.g.e., s. 77.

¹⁶⁵ Heidegger, (2001), s. 68.

¹⁶⁶ Heidegger, (1998), s. 53.

sözcük, aynı zamanda zihinsel ve sanatsal etkinlikler için de kullanılmaktaydı. Bu yüzden bu teknik kökensel olarak yalnızca imal etme olarak değil, bir şeyin, yani “varlığın gizini açma” olarak da önemlidir. Heidegger bu durumu şu çok alıntılanan ifadeyle dile getirir:

Tekniğin özü, asla ve hiçbir şekilde, teknik bir şey değildir.¹⁶⁷

Yani teknolojinin özü teknolojik değildir. Teknik bir tasarım yaptığımızda ve bu tasarımızla yetindiğimiz veya teknikten kaçındığımız sürece tekniğin özüyle bir ilişkiye girmiş olamayız. Teknik kesinlikle tarafsız bir tutumla ele alınamaz. Teknik, amaç için geliştirilmiş bir araçtır; aynen bir insan etkilidir. Amaç, insani bir durumu ifade ettiğinden amaca yönelmek ve amacı gerçekleştirmek için üretilmiş olan araçlar da, araçları yapma işi de insani bir etkinlik olarak tanımlanır. Buna tekniğin “araçsal ve insan merkezli tanımı” denilebilir. Fakat tekniğin bu tanımı, “tekniğin özünün ne olduğunu” bize açan bir tanım değildir. Araç, ilkin bir “neden”miş gibi görünür. Ne var ki Heidegger için amaçların takip edildiği, takip edilen bir ereğin varolduğu, ve kendisiyle ereklere erişildiği her yerde, *nedensellik* hüküm sürüyor demektir. Nedenler, “mevcut olmayan şeyin mevcut olmaya vasıl olmasına izin verirler.”¹⁶⁸ Öyleyse teknik yalnızca bir araç değildir. Teknik, gizini açmanın bir tarzıdır. Bunu fark ettiğimizde tekniğin özünün gizini de açmaya başlamış oluruz.¹⁶⁹ Örneğin yeryüzü kendi gizini, kömür madeni olarak açarken toprak da bir maden yatağı olarak kendi gizini açar.

Teknik, doğayı başka bir düzene sokar. Başka bir düzene sokmak, varlığa karşı işlenen bir suçtur, onu bastırmadır, istemin nesnesi haline getirmek ve onu araçsallaştırmaktır. Çiftçinin toprağı işlemesi, ona tohum attığında tohumun neşv-ü nema bulması ve kendini açması, tohumun bir varlık olarak kendisini sahiplenmesi ve gizini açması anlamında toprağı uygulanan bir şiddet değilken,

¹⁶⁷ A.g.e., s. 44.

¹⁶⁸ A.g.e., s. 50.

¹⁶⁹ A.g.e., s. 52.

bir teknik halini almış olan tüm sanayi sektörleri birer gizini kapama, açtığı kadarıyla sabit bırakma; şeyin değişmesine, gelişmesine ve kısaca varlığın salınımına artık izin vermez. Doğaya karşı teknik, doğanın artık araç olarak görülmesine ve öyle bırakılmasına neden olduğu için bu böyledir.

Kilidini açma, imkanlarının edimselleştirilmesi, *başkaya* (ötekine) dönüştürme, depolama (rezerve etme), dağıtma (*distribution*) ve devreye sokma (kullanma/tüketme), birer gizini açma tarzıdır. Burada *öyle kalma*, o haliyle kullanıma sunmak için geliştirilme söz konusu değildir. Ancak tekniğin, gizini açtığı varlığın gizini açma tarzları, düzenlemek, kontrol altına almak, güvence altına alma vs. zamanla teknoloji adını almış ve tüketilmek üzere yeniden üretilebilmeye dönüşmüştür: Bu ise artık varlığın gizemini bastıran bir şiddet türüdür. Varlığa karşı meydan okuyucu bir düzenleme. Sonunda insan kendisini de “el altında duran” olarak ele almaya başlar. Yani insan da artık nesneleştirilmiştir. Tekniğin tam da zararlı olan, varlığı tehdit eden özü burada ortaya çıkar. Çünkü insanı da dönüştürmüş olur teknik. Ve çelişkili olarak insan hala kendisini varlığın efendisi sanır. İnsanın karşılaştığı her şeyin kendi ürünü olduğu yanılığın gittikçe daha çok kapılır. Bu yüzden şu söz hakikattir:

İnsan bugün artık hiçbir yerde kendisiyle, aynı kendi özüyle karşılaşamaz.¹⁷⁰

İnsan tekniğin bu dönüştürmecî tavrına kendini de kaptırılmış, kendi aleyhine olan bunu aynı zamanda hızlandırmıştır. Teknik, bir çerçeveleme ve düzenleme olarak (veya çevre düzenleme olarak) insanı salt belli türden bir gizli olanı açığa çıkarma tarzına sürgün eder. Çünkü bu tür bir açığa çıkarmaya sürgün edilme, başka tür açığa çıkarmaların gizini örtmü sağlar. Demek ki teknik, insanı sınırlandırmaktadır. Üstelik yalnızca öteki türden gizini açmaları gizlemekle kalmaz fakat ‘gizini açma’nın kendisini de gizler: İşte asıl sıkıntılı ve tehlikeli olan durum da budur.

Teknikle yapılan silahlar, makineler ve tekniğin maddi üretimleri değildir tehlikeli gizini açma! Tekniğin “açması” aslında

¹⁷⁰ A.g.e., s. 71.

bir “kapa[t]ma”dır; düşünmeyi ve görmeyi tekeline almaz: şeyleri nesneleştirme alışkanlığı ve daha kötüsü tutkusu. Burada varlık kendini artık “iki kere geri çekmiş”tir. Tekniğin özü, öyleyse, tehlikeli bir gizini açma gerçekleştirmiştir.

İnsan doğayı, kendi tasarımlarının bir alanı olarak tasarlayarak tuzağa düşürür. Nesne el altında bulundurulandır. Halbuki insan, varlığı ve doğayı kendini gösterdiği tarzda ele almalıdır. Tekniğin açığa çıkardığı, gizini açma kaderi, kendisini öne-çıkan, gizini-açmaya ve meydan okuyan gizini-açmaya bölümler. Bu bölümlenmeden insana da bir pay düşer! Gizini açmanın bu meydan okuyuculuğu, öne-çıkma içinde bir kader olarak kendi kökenine sahiptir. Bu sahiplenme poesis'i engellemektedir.¹⁷¹ İnsanı içten kuşatmış olan bu tehlikeden nasıl kaçınabiliriz? Her şeyden önce insan bu tehlikeden, bireysel gücüyle, kendi imkanlarıyla ve eylemleriyle uzaklaşamaz.¹⁷² Ama daha öncesinde söylenilecek olan şudur ki tekniğin kendi içinde taşıdığı varlığı koruyucu bir “öz (*essence*)” de vardır. İnsan bunun ortaya çıkışını görmeyi umarak varlığı gözetlemelidir: nasıl gözetler(?):

Varlığın sesine kulak kesilerek, düşünerek, görmeye hazırlanarak, onu görmeyi umarak.

Onun ortaya çıkışını artık teknikte görmek güç gibi görünmektedir. Belki de kurtarıcı ve koruyucu güç, - ki bu güce sahip olan, bu gücü ortaya çıkaran böylece de *Dasein* denilebilecek, gelecekte gelecek birkaç insan- var olacaktır. Koruyucu güç, tekniğin gizini açarak gizlediği hakikat bir zamanlar, Antik Yunan'da, sanat ve düşünmeyi de içinde barındıran “sanat/estetik” alanında doğabilir. Heidegger'in sanatı ve sanatçıyı yüceltmesinde ve felsefi şiirsel düşünme örnekleri sunmasında ona bu düşünce eşlik eder.

¹⁷¹ A.g.e., s. 75.

¹⁷² Meryem Oğlu, inansızların eline teslim edileceği gece şöyle yakarır: “[M]ümkünse bu kase benden uzaklaştırılsın. Yine de benim değil senin istediğin olsun!” (Matta, 26;43).

Sanat eseri (work of art): “The Origin of Work of Art” ile “Contribution to Philosophy” adlı eserleri aynı dönemde yazılmıştır; bu iki eser Heidegger felsefesinin temelini oluşturur. Heidegger için modern Batı’da varlık, sınırsızca manipüle edilmiş, yalnızca kullanım değeriyle bilinir olmuş ve böylece araçsallaştırılmıştır. Varlığın yalnızca bazı bilme türleriyle (örneğin doğa bilimleriyle) bilinmesi varlığın değerini, kullanım değerine indirgenmiştir: “Bu ne işe yarar?” sözünde bu tehlikeli tutum yinelenmektedir. Örneğin önümde duran bardak, çay ve su içilen veya her hangi başka bir işlevle kullanılan bir şey değil de yalnızca “satılan bir mal”dır, ya da yalnızca su içilen bir maldır. Böyle imkânı daraltılmış varlık, kendini geri çeker. Eğer varlık kendini tümüyle geri çekerse bir daha gelmeme, ebediyen tahrip olma, yok olma tehlikesine düşmüş demektir. Bu ise düşünmenin kendini açmasını, açığa çıkarmasını engellemektedir. Çağımız sadece teknik ile yetinmeye başlarsa bu tehlikenin de başlangıcı olur.

Teknik, şüphesiz varlığın açığa çıkmasının bir türüdür ve tanıdık olanın salınımıdır ancak tekniğin karşısında durabilecek olan yalnızca sanatsal olandır ve korunması gereken de budur. Tekniğin bedeli, sanatsal olanın yıkımı olmamalıdır. Çünkü *teknik*, varlığın yalnızca bir yüzünü belirler, sanatsal olan ise *yaratıcılığı* ve *başka türlü ortaya çıkmayı* daraltmaz, bilakis onu açar. Şair ya da sanatçı varlığın tüketilemez doğasının şahidi olup aynı zamanda onun göstericisidirler. Her şey kendini sahiplenir ya da her şey kendi salınımını edimselleştirir. Bir tekrar ve aynının üretimi olan teknikte de varlığın salınımını görürüz ancak şiirin kökensel devinimi, tanıdık olmayanı çıkarır. Diğer yandan *Dasein*, varlık’ın kendini gösterme devinimi içinde onu izlemektedir bir şahit olarak. Varlık, kendini açma devinimiyle vardır ve *Dasein* bu devinimin görgü tanıdığıdır. Ancak *insanoğlu* ile *Dasein* aynı şey değildir. *Dasein* varlığın kendisini açmasını izler; *Dasein*, varlığa yöneldiğinde varlık kendini açar, varlığın özsel salınımını açar *Dasein*: Gizlenmiş olanı açığa çıkarmak.

Sanat alışıldık, tanıdık ve geleneksel metafizik düşünmeyi, düşünceyi varolanın varlığına bağlar. Heidegger’in sanat ile kastettiği, güzel ile uğraşan güzel sanatların ‘*güzel*’i değildir; kendisi bir hakikat olarak mantığa ait olan *hakikattir*. Sanat eserinde ortaya çıkan, açığa çıkan, gizlilikten kurtulan, sanatçı tarafından

varlığın açıklığında durdurulan, hakikattir. Hakikat sanat eserinde gerçekten de edimselleşebilir mi?. İnsan, özne olmaktan çıkıp *Dasein* olarak sanatta yerini alır:

Sanat tarihi kurar, bu açıdan o yalnızca bir tarihe sahip değil varlıksal olarak tarihseldir. Tarihsel hakikatin kurucusu olarak ve bir halkın tarihsel anlamında, geleceğin kurucusu ve vakfedicisidir.¹⁷³

Kökeni kendi olan tek şey olarak bu çağda sanat kalmıştır. Sanat eserinin kökeni hala sanattır. Sanat, çünkü gerçekten sanat eserinde ikamet etmektedir, diğerleri gibi başka şeylerde değil:

Varolanın hakikati kendini sanat eserine koyar. Sanat kendini hakikate koyar.¹⁷⁴

Buradaki koyma, varlığın aydınlığında, açıklığına durmak demektir. Sanatçı kendi eserinin kaynağıdır. Eser sanatçının kaynağıdır. Ancak her ikisinin de kaynağı sanattır. Sanat böylece kendisi bir hakikat olur ki hem eseri yaratan sanatçıyı hem de sanatçı yapan eseri mümkün kılar. Diğer taraftan, sanatın bir hakikat olarak kendini açığa çıkarması, sanat eserinde gerçekleşebilir; eserin müessire borçluluğu bağlamında ise bir sanatçıya, belki buna *Dasein* denmelidir burada, *Dasein*'in varlığına bağlıdır.

Sanat eseri üretilmiş nesnedir. Fakat salt üretilmiş bir nesneden başka şeyler de söyler. “Eser bizi diğer ile karşılaştırır, başkayı ifşa eder.”¹⁷⁵ Sanat eserinde, nesnenin araçsallığı düşer, nesnenin özüne ulaşılır. Bu ise bir eserde, malzeme olarak kullanılmış olanlardan hiçbir şey bulunmayışıdır. Böylece eser kendi varlığı içinde durur, bir amaç için araç olmadığı gibi, salt araçsallığını da yitirerek salt sanatsallığını sergilemeye başlar.

Dil (*language*): Heidegger’in gerek felsefede gerekse edebiyatta geldiği son nokta dildir. “Dilin olmadığı yerde insan,

¹⁷³ Heidegger, (2003), s. 100.

¹⁷⁴ A.g.e., s. 28.

¹⁷⁵ A.g.e., s. 9.

insanın olmadığı yerde felsefe ve edebiyattan bahsedilemez.”¹⁷⁶ Dilin olmadığı yerde sanattan da bahsedilemez çünkü sanat edebiyatta, edebiyat da dilde gerçekleşir: “Dil varlığın evidir. Düşünürler ve şairler bu konunun bekçileridir.” İşte bu söz Heidegger’in ünlü vecizesidir. “Varlık, insanda dile gelir.”¹⁷⁷ Varlığın insanda kendini açması demek, onun düşünmesini de kuran logosla mümkün olmuştur. “Logos sahibi insanoğlu ses sahibi canlılar gibi değildir.”¹⁷⁸ Varlığı, kendisinde taşır. “Tüm düşünme yolları, az veya çok farkına varılabilir şekilde, dil aracılığıyla olağandışı bir tarzda, dil içerisinden yol gösterirler.”¹⁷⁹

Dil varlığın kendisidir. Düşünce onu insan diline çevirir. *Var-lık’ın kendisi açması dil iledir.* Dil esas olarak var-olanı, adlandırır, onu dile getirir ve görünür kılar. Adlandırma varlığı, varlıktaki oluşa atmadır; varlığı, varolanın açıklığına getirmez. “Dil, dünyanın tarihsel olarak bir halka doğduğu ve yeryüzünün kapalı olarak korunduğu söylemenin gerçekleşmesidir.”¹⁸⁰ Dilin kendisi, kendini edebiyat olarak orta koyar. “Varlık Varolanı görünür kılmakla, kendisini, Varolan içinde saklayarak geri çeker.”¹⁸¹ Dil varolan içine düştüğü için, “dil aracılı ile yapılacak her Varlık tanımı zorunlu olarak yanlıştır.”¹⁸² Heidegger’in sözleriyle söylersek dile, “varolanın işleyişinde açığa çıkarma ve onu kurma görevi verilmiştir.”¹⁸³ Dilin önemi, varlıkları adlandırmasında gizlidir. Çünkü adlar varlığı söze döker ve ortaya çıkarır, görünür kılar, açığa taşır.¹⁸⁴

¹⁷⁶ A.g.e., s. 101.

¹⁷⁷ Ökten, Kaan H. (2002), **Heidegger ve Üniversite**, İstanbul: Everest Yayınları, s.17.

¹⁷⁸ Aynı yer.

¹⁷⁹ Heidegger, (1998), s. 43.

¹⁸⁰ Heidegger, (2003), s. 61.

¹⁸¹ Hühnerfeld, (2006), s. 74.

¹⁸² A.g.e, s. 75

¹⁸³ Heidegger, (2003), s. 101.

¹⁸⁴ Not: Bu metinde, E. R. Turan’ın Ankara Üniversitesinde “20. Yüzyıl Edebiyatında Zaman Kavramı” üzerine verdiği doktora

KAYNAKÇA

- [1.] Collins, J. (2001), **Heidegger ve Naziler**, Çeviren: Kaan H. Ökten, İstanbul: Everest Yayınları.
- [2.] Hühnerfeld, P. (2006), **Heidegger, Bir Filozof, Bir Alman**, Çeviren: Doğan Özlem, İstanbul: İnkılap Kitabevi.
- [3.] Heidegger, M. (1989), **Contribution to Philosophy (From Enowning)**, Çeviren: Parvis Emad ve Kenneth Maly, USA: Indiana University Press.
- [4.] Heidegger, M. (1997), **Özdeşlik ve Ayrım**, Çeviren: Necati Aça, Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları.
- [5.] Heidegger, M. (2003), **Sanat Eserinin Kökeni**, Çev.: Fatih Tepebaşı, Erzurum: Babil Yayınları.
- [6.] Heidegger, M. (1998), **Tekniğe İlişkin Bir Soruşturma**, Çev.: Doğan Özlem, İstanbul: Paradigma Yayınları.
- [7.] Heidegger, M. (2001), **Zaman ve Varlık Üzerine**, Çev.: Deniz Kanıt, Ankara: A Yayınları.
- [8.] Ökten, Kaan H. (2002), **Heidegger ve Üniversite**, İstanbul: Everest Yayınları.
- [9.] **The New Testament (İncil)**, (1996), The New King James Version, Thomas Nelson Inc. İstanbul: Yeni Yaşam Yayınları.

derslerinde serimlediği yaklaşımın izlerini görmek her zaman mümkündür.